

dó gazdasági válság a legfőbb baj, hanem az erkölcsi, etikai, értékrendi válság. Itt, és elsősorban magunkban kell rendet tennünk, megtisztulnunk, addig nem várható rend, megtisztulás más területeken sem.

Csak semmi pesszimizmus, semmi elkeseredés, van mit tennünk, és lesz mit tennie a jövő nemzedékének is. Tegyük a dolgunkat jobban, hatékonyabban a kö-zért, magunkért.

RAINER PÉTER
belsőépítész

Hibagazítás: 2014/4. számunkban Tóta József Belső-építészek egymás közt című cikkében tévesen áll, hogy „az MKISZ (Magyar Képzőművészek és Iparművészek

Szövetsége), a Képzőművészeti Alap egyik utódszerveze-te...” Az MKISZ a rendszerváltás óta „a kiemelkedő mű-vészeti tevékenységet folytató képzőművészek, iparművészek, tervezőművészek, restaurátorok, művészettörténészek és művészeti írók szervezett együttműködésének” helyszíne.

A vitát a belsőépítészet helyzetéről, gondjairól folytatni szeretnénk. Célunk nem az értékek lerombolása, eltörlése, hanem az, hogy a szakma résztvevőinek jogos, vagy vélt sérelmeit, észrevételeit, panaszait közvetítsük, még akkor is, ha azok olykor túllentül szenvedélyesek. Lapunk az ér-tekek megmentéséért, újraértelmezéséért küzdőknek sze-retne segíteni.

(A szerk.)

Olga K. Ninkov – Ljubica Vuković Dulić: Secesija u subotičkim javnim zbirkama / Szecesszió a szabadkai közgyűjteményekben

■ Az Osztrák–Magyar Monarchia élénk művészeti kapcsolatait és utóéletét számomra azok a nagyméretű, maszkos, kék színű Zsolnay vázák szimbolizálják, amelyek Bécsben a Donaukanal egyik partszakaszát, s Szabadka fürdővárosában, Palicson a sétányt díszítették, s maradt belőlük példány Pécssett is.¹ Felállításuk ideje egybeesett a szecesszió kibontakozásával, mely nem csupán Budapestet, hanem a vidéket is széles körben érintette, s ennek köszönhető, hogy Szabadka nemcsak Kosztolányi Dezső, Brenner József, alias Csáth Géza szülővárosaként, hanem a szecessziós építészet egyik kiemelkedő jelentőségű együtteseként is ismert. Az utóbbi években egymás után jelentek meg a város neves épületeit, s gyűjteményeit bemutató tanulmányok. A város első szecessziós épületét, egy holdsarlós akttal díszített lakóházat (sajnos, 2010-ben lebontották) Raichl Ferenc építette, akinek nevét és tevékenységét szinte a teljes ismeretlenségből az 1970-es években Duranci Béla művészettörténész emelte ki. Csáth Géza képzőművészeti munkásságát is feldolgozták. Legutóbb földesi orvosi naplójának rajzairól készült kiadvány.² Kiállításokon is bemutat-

ták, Budapesten a Közép-európai Kulturális Intézetben, Szabadkán a Városi Könyvtárban. 2012-ben reprezentatív könyv dolgozta fel a Komor Marcell és Jakab Dezső tervezte százéves Városházát, s az általuk tervezett zsinagógáról is készültek tanulmányok. A legfrissebb kiadvány Olga Kovačev Ninkov (Ninkov K. Olga) és Ljubica Vuković Dulić *Szecesszió a szabadkai közgyűjteményekben* című, kétnyelvű (szerb és magyar) kötete.

A több száz tárgyat felsorakoztató, gazdagon illusztrált, képes katalógussal kísért könyv elsősorban a *Szabadkai Városi Múzeum* anyagán alapul, de más közgyűjtemények, levéltárak és visszaemlékezések adatait is tartalmazza. Gazdag képző- és iparművészeti, valamint fotótörténeti anyagon át idézi fel Szabadka művészeti és kulturális életét. Nemcsak művészettörténeti elemzés, hanem kultúrtörténeti feldolgozás is, egy feltörekvő, gazdagodó, az 1900-as években óriási ütemben fejlődő város virágkora bontakozik ki a tanulmányokból.

A Vágó testvérek által tervezett *Szabadkai Városi Múzeum* eredetileg lakóház volt, Dömötör Miksa

Faragó Géza: Törley pezsgő – számolócédlula / Géza Faragó: Törley champagne. Sales slip
A grafikai megoldás Faragó Géza 1909-es plakátja alapján készült, nyomda: Kunossy Műintézet, Budapest (Városi Múzeum, Szabadka) / Graphic design after Géza Faragó's poster of 1909. Printed in Kunossy Műintézet, Budapest (Municipal Museum, Subotica/Szabadka) [13,3x6,7 cm]

Fotó: a könyvből

A Városháza földszintjén levő Városi kávéház berendezése, Szabadka / Interior of the Town Café at the ground floor of the Town Hall. Szabadka (now Subotica, Serbia) [cca. 1912] Hollósi József felvétele (másolat) / Photo by József Hollósi (copy)

gyermekorvos otthona és rendelője, de itt működött a szabadkai nyomda is. Az ötszobás lakás mellett az emeleten két bérlakás is volt, emlékeztetve a korabeli budapesti polgárság hasonló foglalkozású tagjainak életnívójára.³ Komor Marcell és Jakab Dezső, valamint a Vágó testvérek és a kiváló helyi építész, Raichl Ferenc művei példázzák leginkább azt a gazdagságot és azt az új iránti érdeklődést, amelyet a képzőművészeti élet is követni igyekezett. Az említett épületek a Lechner-iskola „magyaros szecessziójának” és a bécsi építészetnek a stílusjegyeit mutatják, míg a festők a korszak legmodernebb iskoláiban képezték magukat, a nagybányai és kecskeméti művésztelepeken tanultak, dolgoztak (Csóvits Ilona, Farkas Béla, Oláh Sándor). Egészséges felzárkózási vágy vezette a város vezetőségét, intelligenciáját, a nagyarányú építkezések mellett művésztelep alapításának gondolata is felmerült.

Ninkov K. Olga tanulmányában részletesen feltárta, s hazai és nemzetközi kontextusba helyezte a város képzőművészeti életét. Bár elsősorban a helyi mesterekre, s a helyi gyűjteményekben található művekre, így például Aczél Henrik munkáira koncentrált, de

megemlítette a gyermek- és ifjúkorát Szabadkán töltő Telcs Edét, s az egy ideig Újvidéken tartózkodó Pechán Józsefet is. Kitért azokra a délvidéki művészekre is, akiknek munkássága másutt bontakozott ki, például a gödöllői művésztelepre került Juhász Árpád, valamint Frey Rózsa és Frey Vilma szövönők is itt dolgoztak. Bemutatja a város életében jelentős képzőművészeti eseményeket, így az első nagy hatású kiállítást, a *Nemzeti Szalon* 1903-as szabadkai tárlatát. A szabadkai értelmiség érdeklődési körének bemutatásában segítségére voltak Csáth Géza ifjúkori visszaemlékezései, melyekben beszámol a család budapesti és szegedi tárlatátogatásairól, s megtudjuk azt is, hogy milyen folyóiratokat járatnak. A Raichl-villáról maradt feljegyzések (a villában például a férfiak számára, keleti tárgyakkal berendezett „török szoba” is volt) tehető polgárságról tanúskodnak.

A fényképek, újságok hirdetései megőrizték az egykori kávéház és néhány üzlet emlékét, megtudjuk,

hol vettek divatos hazai és külföldi cipőt és kalapot a szabadkaiak. Ljubica Vuković Dulić egy 1906-ban készült címtár alapján 60 női szabót, 119 cipészt és 8 női kalapost sorol fel. A művészeti trendek, például a japanizmus követését bizonyítják a múzeum japán tárgyai.

Míg a festészet a plein air és a szecesszió jegyeit mutatja, az iparművészeti anyag igen változatos, a használati tárgyak többsége az Osztrák–Magyar Monarchia tárgykultúrájának emléke, például bécsi műhelyben készült egy ezüstözött gyertyatartó-pár (Albert Köhler & CIE), ahogy a székek egy része is Bécsből, a Thonet testvérek gyárából való. A források szerint a szabadkai üzletekben többek közt a schlaggenwaldi Haas & Czjzek porcelángyárból, s a körmöcbányai majolikagyárból származó árukat tartottak. A múzeumban látható néhány, a Városháza építészei által tervezett szívmotívumos szék és asztal is.

A kötet erénye a már csak nyomokban meglévő tárgyi kultúra legapróbb morzsáinak, számolócéduláknak, hirdetéseknek, fotóknak és képes levelezőlapoknak a gondos összegyűjtése, melyek a polgárosodás,

városiasodás korabeli szintjéről tanúskodnak. Ninkov K. Olga többek közt a porcelán-, üveg- és fémtárgyakról, a képeslapokról és a fényképészek műtermeiről számolt be. A gyűjtésben jelentős részt vállaló Vuković Dulić pedig a bútort- és könyvművészet fennmaradt emlékeit foglalta össze.

A szabadkai élet egy másik oldalát, a kerékpározás hagyományát most Budapesten, a *Néprajzi Múzeumban* a *Szabadkai Városi Múzeum* rendezésében láthatja a közönség.

GELLÉR KATALIN
művészettörténész

(*Gradski Muzej, Subotica / Városi Múzeum, Szabadka, 2013. 192 p.*)

Jegyzetek

1. Történetüket Merényi György művészettörténész és Bosko Krstić szerb újságíró is megírta.
2. Ágoston Pribilla Valéria, Hózsá Éva és Ninkov K. Olga (szerk.): „Csak nézni kell ezeket a rajzokat...” *Csáth Géza földesi naplórajzainak és rajzfűzetének atlasza*. Városi Könyvtár, Szabadka, 2009.
3. Hanák Péter: *A kert és a műhely*. Gondolat, Budapest, 1988, 39–42.

MINT-A mesében

Simon Judit textilművész és Demény Andrea grafikus kiállítása a FISE Galériában

■ Simon Judit (Ditta) *MINT-A mesében* című kiállítása tematikájának egyik vezérfonala a minta. A geometrikus-organikus mintacsalád darabjait részben a természeti elemek vonalai, sziluettjei, részben pedig a fafaragás technikája inspirálták. A vonalas, barázdált motívumok megjelenítésében két technikát alkalmazott a különböző textilfelületeken. Egyrészt a digitális textilnyomtatást, másrészt pedig a nemezelt felületek kiképzésében olyan egyedi technikát alakított ki, melylyel a minta plasztikus, grafikus hatást kelt. A felületek mélysége, színharmóniái sajátos módon váltakoznak, a nemezelt és nyomott anyagok a mintákban találkoznak egymással. A motívumok hangulata a nemezruhák világát igyekszik tükrözni. A textilhangsúlyos

öltözékek egyszerű, tradicionális szabásokkal készülnek, a nemezelési eljárások változatosak (hagyományos és egyedi), alkalmazkodva a hordhatósági, környelmi szempontokhoz. A nemezruhák kollekciónként más-más inspirációból kiindulva alkotnak egységes képet: letisztult vonalak, natúr földszínek vagy erős szíkontrasztok, a természeti népek művészete és a kortárs design hatására támaszkodva. A kiegészítőkben az öltözékek mintái, hangulata köszönnek vissza, a fémelemek ellenpontozzák a gyapjú melegségét.

Demény Andrea *MINT-A mesében* kiállításának tematikája két szálon fut: a képek egy része visszavezet a gyermekkorba, vissza a gyerekkori emlékekre, helyszínekre, és azokra a tárgyakra, amelyek felhasznál-